

**KI SZURKOL KATARNAK?
– A 2022-ES FUTBALL-
VILÁGBAJNOKSÁG KÖRÜLI VITÁK
POLITIKAI, VALLÁSI ÉS
KULTURÁLIS HÁTTERE**

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések

Sayfo Omar

2022/20

2022.11.21.

Gyorselemzések 2022/20

KI SZURKOL KATARNAK? – A 2022-ES FUTBALL-VILÁGBAJNOKSÁG
KÖRÜLI VITÁK POLITIKAI, VALLÁSI ÉS KULTURÁLIS HÁTTERE

Kafala-rendszer, vendégmunkásokkal való kegyetlen bánásmód, utolsó pillanatban bevezetett sörtilalom, elnyomott LMBTQ közösségek. A 2022-es Katarban megrendezett futball-világbajnokságot már annak kezdete előtt botrányok övezték. A Migrációkutató Intézet elemzésében a nemzetközi médiában nagy visszhangot kiváltó kérdések politikai, vallási és kulturális hátterét vizsgálja.

Nemzet és sport Katarban

A Katar mai állampolgárait adó törzsek a 18. században érkeztek a félszigetre, jellemzően az Arab-félszigetről. 1883-ban a terület az Oszmán Birodalom fennhatósága alá került, akiket 1915-ben a britek váltottak. Az ország 1971-ben nyerte el függetlenségét, miután a legnépesebb és legbefolyásosabb törzs, az Al-Tháni kiegészítette a britekkel. Azóta a mindenkor emírt az Al-Tháni törzs adja, melynek tagjai e mellett a minisztériumokban és állami nagyvállalatokban is vezető pozíciókat töltenek be.¹ Az emír a hagyományos arabiai hatalomgyakorlás szellemében irányítja az országot, tehát nem autoriter uralkodó, hanem „első az egyenlők között”, aki igyekszik konszenzust teremteni a törzsek és különböző érdekcsoportok között.

A „katariság” megfogalmazása kezdetektől kihívást jelentett, mivel a társadalom hagyományában, vallásában és kultúrájában nem sokban különbözik az Öböl más népeitől, elsősorban a szaúdiaktól. Az elmúlt évtizedekben ezért az állam tudatos nemzetépítéssel próbál saját karaktert és identitást adni az országnak és népének.² Ennek egyik emblematikus momentumaként 2007-ban nemzeti ünnepé minősítették december 18-át, arra emlékezve, hogy ezen a napon 1878-ban Katar törzsei közösen léptek fel az Oszmán Birodalommal szemben.

A nemzetépítésnek fontos hozzávalói a különböző presztízsbetűzések is, melyekkel Katar a maga „nagyságát” demonstrálja, elsősorban regionális kontextusban. A sport területén ilyen volt a Paris Saint-Germain futball csapat 2011-es megvásárlása és a 2022-es labdarúgó-világbajnokság megszervezése is. A térség éghajlata és ebből adódó kulturális sajátosságai miatt a sportnak jellemzően kicsi a szerepe a katarai társadalmon belül. Az olaj- és gázkincs kitermeléséből származó vagyon miatt azonban átalakult az életmód és tömegessé vált az elhízás. Az állam az elmúlt évtizedekben számos programot indított az egészséges életmód promotálására, futópályákat, edzőtermeket, sportpályákat építettek.³ Egyre elterjedtebbek az olyan tradicionális, egy időre jórészt kihalt sportok is, mint a lovaglás vagy a solymászat. A katarai versenysport azonban még gyerekcipőben jár és nem mozgat meg nagy tömegeket.

¹ PRIYA DSOUZA COMMUNICATIONS 2017.

² ALSHAWI 2013.

³ WHO 2022.

Gyorselemzések 2022/20

Egy kis ország nagy ambíciói

Az 1979-es iráni iszlám forradalmat követően Teherán meghirdette a „forradalom exportját”, amit az Öbölbeli arab országok fenyegetésként éltek meg. 1980-ban ezért Kuvait, Bahrein, Katar, az Egyesült Arab Emírségek, Omán és Szaúd-Arábia megalapították az Öböl Menti Együttműködési Tanácsot (GCC), ezzel próbálva ellensúlyt teremteni Iránnak. Súlyánál és méreténél fogva a szövetség domináns hatalma Szaúd-Arábia lett. Az elkövetkező évtizedek szaúdi-iráni rivalizálásai során Katar gyakran kényszerült egyensúlyozni a regionális hatalmak között, miután Iránnal együtt osztozik a Föld ötödik legnagyobb gázmezőjén.⁴

1990-ben Irak lerohanta Kuvaitot, ami intő jel volt Katar számára arra nézve, hogy milyen mértékben kiszolgáltatottak az Arab-öböl kicsi országai a nagyok hatalmi ambícióinak.

Hamad bin Khalifa Al-Tháni emír 1995-ben puccsal átvette a hatalmat édesapjától, egy évvel később pedig megnyílt az Al-Udeid amerikai légi bázis Katarban, melynek pusztája jelenléte azóta is szavatolja az ország biztonságát.⁵ Hogy az ország hallatni tudja a hangját, 1996-ban útjára indult az Al-Jazeera, mely rövid időn belül a legbefolyásosabb pán-arab hírsatorna és a katari soft-power leghatékonyabb eszköze lett. Mára Katar széles portfóliójú nemzetközi médiabirodalmat épített ki.

Ezen kívül Katar számos nemzetközi konfliktusban kezdte el közvetítőként pozicionálni magát, ami mellett támogatást és menedéket kínált különböző – más regionális államoknak problémákat okozó – szervezeteknek, így többek között a Hamásznak és a Muszlim Testvéreknek. 2010-ben az afgán Tálibán is irodát nyitott Dohában. E mellett Rijád rosszallását kiváltva, Irán és regionális szövetségeseinek, így a libanoni Hezbollahnak, a jemeni Húthi lázadóknak és egyes iraki síita erőknak is nyilvánosságot biztosított az Al-Jazeerán keresztül és olykor diplomáciailag is támogatta őket. Az „arab tavasz” néven emlegetett felkeléssorozat idején Katar politikailag, anyagilag és médiabirodalmán keresztül is beavatkozott az érintett országok belpolitikájába. Egyiptomban a Muszlim Testvéreket, Tunéziában az iszlamista al-Nahda pártot, Szíriában különböző felkelőcsoportokat, Jemenben pedig a Húthi lázadókat támogatta. Pár év múlva azonban a Katar által támogatott erők szinte mindenhol elbuktak, vagy legalábbis képtelenek voltak a hatalom megszerzésére, Doha viszonya ezért megromlott az országok új vezetőivel. Ez is oka lehetett annak, hogy az emír lemondott, és helyét 2013. június 25-én fia, Tamím bin Hamád Al-Tháni vette át. Doha azonban nem tudta rendezni konfliktusait, és Iránnal való különutas politikájával sem hagyott fel, így 2017-ben Szaúd-Arábia, Egyiptom, Bahrein és az Egyesült Arab Emírátsok blokád alá helyezte az országot. Ez 2021 januárjáig tartott.⁶ Ilyen körülmények között a nemzetközi figyelem középpontjában lévő és arab tömegek által is követett futball világbajnokság jó lehetőséget kínál Katarnak arra, hogy javítson megtépázott renoméján. Különösen, hogy a játékok közvetítője a 2012-ben az Al-Jazeera birodalom részeként induló beIN Sports lesz, mely ma az arab világ legtökeeringősebb és legnézettebb sportcsatornája. A sport, ezen belül a 2022-es futball-világbajnokság megrendezése tehát a katari soft power egyik eszköze.⁷

⁴ AL-JAZEERA 2017.

⁵ MILITARY BASES 2022.

⁶ MIDDLE EAST EYE 2021.

⁷ JONATHAN GRIX 2019.

Gyorselemzések 2022/20

A stadionokat építő kezek

Katar lakossága jelenleg 3 millió fő, melyből mindössze 313 ezer a katarai állampolgár.⁸ A többiek vendégmunkások, akik közül a többséget az indiaiak (24%), a nepáliak (16%), a fülöp-szigetiek (11%), a bangladesiek (5%) és a sri lankaiak (5%) adják, nagy számban vannak továbbá jelen a különböző arab országokból érkezők is (13%).⁹ A katarai állampolgárság leszármazás szerint vagy házasság után jár, a vendégmunkásoknak nincs lehetőségük annak megszerzésére.

A külföldiek, ahogy a térség országaiban, úgy Katarban is kafala-rendszer keretében kapnak munkavállalói vízumot, melynek gyökerei az Arab-félsziget kulturális sajátosságai keresendők. A modern államok létrejötte előtt Arábiában a törzsek jelentették a legfőbb társadalomszervező erőket, melyek feltétlen lojalitásért cserébe védelmet kínáltak tagjaiknak. Ebben a rendszerben a kívülről érkező személyek és kisebb csoportok vendégként kerültek valamely törzs védelmébe, a nagyobb csoportok pedig szövetség megkötésével tagozódtak be az adott törzs alá. A kafala-rendszer ennek a tradíciónak a továbbélése, hiszen a vendégmunkás egy helyi, érte felelősséget vállaló magán vagy jogi személyen (kafeel) keresztül kap beutazási engedélyt, aki felelősséget vállal érte. A katarai társadalom hierarchikus, a különböző nemzetek polgárai jellemzően a küldőállam pozíciójának és munkájuknak megfelelő presztízsnak örvendenek. Míg a képzett európai vagy amerikai munkaerő nagy megbecsülésnek örvend, a szegényebb országokból érkező fizikai munkások gyakran rossz körülmények között élnek. Fontos megjegyezni, hogy a negatívan érintett vendégmunkások olyan országokból származnak, ahol nyugati mércével nézve hiányosak az emberi jogok és amelyekkel összevetve minden előre jól ismert negatívum ellenére hatalmas lehetőséget jelent egy katarai munka.

A futball-világbajnokság építkezései nyomán számos nemzetközi bíráló érte Katart a vendégmunkásokkal való rossz bánásmód miatt. Válaszul a hatóságok különböző óvintézkedéseket vezettek be a világbajnokság területén dolgozók biztonságának védelmében és növelték a fizetésüket is. Ez persze nem rendszerszintű reform volt, hiszen 28 ezer embert, alig az összes vendégmunkás 1,5%-át érintette. 2020-ban aztán a kormány liberalizálta a kafala-rendszert, így azóta a vendégmunkások már a kafeel jóváhagyása nélkül is munkahelyet válhatnak vagy elhagyhatják az országot.¹⁰

Iszlám, alkohol és LMBTQ

Katar lakosságának 90%-a az iszlám szunnita ágát követi, a hivatalos irányzat pedig – a törzsek eredete miatt – a 18. században Arábiából indult puritán wahhabizmus. A Közel-Keleten azonban a vallási autoritások szorosan összefonódnak a politikai hatalommal, ezért, hogy a szaúdi befolyást mérsékelje, Katar az 1980-as és 1990-es években menedéket kínált az Egyiptomból és más arab országokból menekülő, Muszlim Testvérekhez kötődő gondolkodóknak, akik azóta széleskörű társadalmi és politikai kapcsolatrendszert építettek ki az országban.

Katar jogi rendszere egyaránt tartalmaz európai, oszmán és iszlám elemeket.¹¹ A séria a polgári jogban érvényesül, de részleges hatása van a büntetőjogra is. Mivel azonban a séria törvénykezés alapvetően

⁸ WORLD METERS 2022.

⁹ WORLD POPULATION REVIEW 2022.

¹⁰ PROGRESSIVE INTERNATIONAL 2022.

¹¹ NIZAR HAMZEH 2006.

Gyorselemzések 2022/20

rugalmas és mindig az aktuális társadalmi és politikai elvárásokat követi, így Katar a megváltozott életmódja és demográfiája miatt regionális viszonylatban liberálisnak tekinthető, míg Európával összehasonlítva kifejezetten konzervatív. A fenti kontextusban célszerű értelmezni a futball-világbajnokság kapcsán az alkoholról, LMBTQ-jelképekről és a nők öltözködéséről folyó vitákat is.

A játékok szervezésének éveiben a katarai közösségi médiában élénk vita folyt arról, hogy kapható legyen-e alkohol a játékok helyszínén. Tudni kell, hogy Katarban kijelölt helyeken eddig is lehetett alkoholt kapni. Noha ez csak a külföldiekre vonatkozik, és a katarai állampolgárok számára tilos az alkohol fogyasztása, a vendéglátóhelyeken nem kérik el a vendégek okmányait és nincs rendőri ellenőrzés sem, így a helyiek is zavartalanul juthatnak alkoholhoz. Bár ez köztudott és megtörtént jelenség, a köztéri részegség más megítélés alá esik.

Ugyanez vonatkozik a homoszexualitás nyilvános demonstrálása vagy az LMBTQ mozgalom jelképeinek a feltüntetése. Noha a játékok főszervezője kijelentette, hogy szívesen látják az LMBTQ közösség tagjait is, egyes szállodák elzárkóznak attól, hogy ilyen beállítottságú vendégeket fogadjanak.¹² Ahogy arra számos LMBTQ-lobbicsoport és aktivista az elmúlt időszakban rámutatott, az is tény, hogy a konzervatív katarai társadalom számára a homoszexualitás tabunak számít, annak gyakorlóit pedig a törvények értelmében korbácsütésre is ítélik. Ugyanakkor -mint a térség más országaiban általában- Katarban is van homoszexuális közösség és a hatóságok nem avatkoznak bele az emberek privát szokásaiba, amíg azokat nem a köztereken gyakorolják. A rendőrök privát otthonokba való belépésének a joga európai viszonylatban is erősen korlátozottnak mondható.

Ugyancsak sok kérdés merült fel a női szurkolók öltözetek kapcsán is, amely nyomán egyes nyugati médiumok a katarai nők jogfosztottságáról cikkeztek. Pedig a katarai nők helyzete regionális szinten jónak számít. 2021-ben az állami egyetemekre beiratkozó diákok 75%-a nő volt,¹³ a munkaerőpiaci részvételük pedig 57%, ami az arab országok között a legmagasabb.¹⁴ Katarban nincs törvényileg előírva a nők számára a fejkendő viselete sem. Ezzel együtt a katarai társadalom konzervatív, a szexualitás bárminemű köztéren történő megnyilvánulása és a kihívó öltözet társadalmilag nem elfogadott. Ezzel együtt a külföldi nőket eddig sem érték hatósági zaklatások, ha helyi viszonylatban kihívónak számító ruhát viseltek.

Hamád Al-Tháni érzékeny helyzetben van, mivel az Al-Tháni törzsön belüli konzervatívabb ellenfelei most vallási ürügyekkel helyezhetik nyomás alá. A hivatalos diskurzus szerint Katar nagylelkű házigazdaként biztosítja a vendégek szórakozását, ily módon pozitív képet mutat a világnak az iszlámról. Egyebek mellett e miatt is helyeznek ki a szurkolók által látogatott köztérre Mohamed prófétától származó idézeteket angol és arab nyelven.¹⁵ Az utolsó pillanatban bejelentett alkoholtilalom pontos okai nem ismertek.¹⁶ Feltételezhető, hogy e mögött a fent említett belpolitikai okok találhatók. Mindezek ellenére a katarai állam a játékok sikeres lebonyolításában érdekelt. Hacsak szándékos provokáció nem történik, a köztér biztonságát felügyelő hatósági személyek várhatóan nem fognak drasztikusan fellépni alkohol hatása alatt álló, LMBTQ-jelképeket viselő vagy a helyi normákat más módon sértő külföldi szurkolókkal szemben.

¹² YAHOO SPORTS 2022.

¹³ DOHA NEWS 2021. DOHA NEWS (2021): Qatari women 'outnumber men' at local universities. 2021.03.07.
Forrás: <https://dohanews.co/qatari-women-outnumber-men-at-local-universities/>

¹⁴ THE WORLD BANK 2022.

¹⁵ THE ISLAMIC INFORMATION 2022.

¹⁶ THE NEW YORK TIMES 2022.

Gyorselemzések 2022/20

Összegzés

Katar számára a futball-világbajnokság megrendezése egy fontos presztízsbetűzés. Az ország konzervatív társadalmi kultúrája ugyanakkor nehezen teszi lehetővé az efféle játékokkal kapcsolatos nemzetközi elvárásoknak való megfelelést. A játékok sikeres lebonyolítása jelentős belpolitikai téttel bír, Hamád Al-Tháni emír pedig kötéltáncot jár a nemzetközi elvárások és konzervatív belső riválisai követelése között. Az ország számára ugyanakkor a játékok nagy lehetőséget kínálnak arra, hogy javítson megtépzott hírnevén az arab közvélemény előtt. Mindezek miatt a szervezők várhatóan igyekeznek elkerülni a botrányokat.

Gyorselemzések 2022/20

Felhasznált Források:

- AL-JAZEERA (2017): Qatar-Iran ties: Sharing the world's largest gas field. 2017.06.15. Forrás: <https://www.aljazeera.com/economy/2017/6/15/qatar-iran-ties-sharing-the-worlds-largest-gas-field>
- ALSHAWI, A. ET AL (2013): Tribalism, identity and citizenship in contemporary Qatar. *Anthropology of the Middle East* 8.2 (2013): 46-59.
- JONATHAN GRIX (2019): Qatar's Global Sports Strategy: Soft Power and the 2022 World Cup. 2019.07.18. Forrás: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-981-13-7952-9_8
- MIDDLE EAST EYE (2021): Qatar blockade: What caused it and why is it coming to an end?. 2021.01.05. Forrás: <https://www.middleeasteye.net/news/qatar-blockade-saudi-arabia-lift-cause-end>
- MILITARY BASES (2022): Al Udeid Air Force Base in Doha, Qatar. Forrás: <https://militarybases.com/overseas/qatar/al-udeid/>
- NIZAR HAMZEH (2006): Qatar: the duality of the legal system. Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00263209408700984?journalCode=fmes20>
- PRIYA DSOUZA COMMUNICATIONS (2017): A guide to the most powerful families in Qatar. 2017.02.24. Forrás: <https://priyadsouza.com/powerful-families-qatar-al-thani/>
- PROGRESSIVE INTERNATIONAL (2022) Migrant Workers, and the Qatar World Cup. 2022.11.15. Forrás: <https://progressive.international/wire/2022-11-15-migrant-workers-and-the-qatar-world-cup/en>
- THE ISLAMIC INFORMATION (2022): Qatar Shows Prophet Muhammad's Hadiths At FIFA 2022 World Cup Venues. 2022.11.03. Forrás: <https://theislamicinformation.com/news/qatar-shows-hadithd-fifa-2022-world-cup/>
- THE NEW YORK TIMES (2022): Ban on Beer Is Latest Flash Point in World Cup Culture Clash. 2022.11.18. Forrás: <https://www.nytimes.com/2022/11/18/sports/soccer/world-cup-beer-qatar.html>
- THE WORLD BANK (2022): Labor force participation rate, female. Forrás: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.CACT.FE.ZS?end=2014&start=1990&view=map&year=2021>
- WHO (2022): Sport for Health partnership bringing WHO and Qatar Ministry of Public Health together to raise mental health awareness. 2022.10.10. Forrás: <https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/sport-for-health-partnership-bringing-who-and-qatar-ministry-of-public-health-together-to-raise-mental-health-awareness>
- WORLDMETERS (2022): Qatar Population. Forrás: <https://www.worldometers.info/world-population/qatar-population/>

Gyorselemzések 2022/20

WORLD POPULATION REVIEW (2022). Qatar Population 2022. Forrás: <https://worldpopulationreview.com/countries/qatar-population>

YAHOO SPORTS (2022): At Qatar's World Cup, LGBTQ fans are supposedly 'welcome' but still afraid. 2022.10.26. Forrás: <https://sports.yahoo.com/at-qatars-world-cup-lgbtq-fans-are-supposedly-welcome-but-still-afraid-163049856.html>

Gyorselemzések 2022/20

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Sayfo Omar, 2022

© Migrációkutató Intézet, 2022

Sorszám: 2022/20